

POLITOLOGIE JAKO
„VĚDA“ (II.).
ETIKA VE VĚDĚ A
VÝZKUMU

1.10.2015

Jedna politologie nebo více?

- Dělení velmi závisí na tom, zda chápeme vědu v **užším nebo širším smyslu slova**
- V užším: tři hlavní paradigmatata **pozitivismus, interpretativismus, realismus**
- V širším: „národní“ politologie vs. internacionální věda?

Má politologie (v užším slova smyslu) jedno paradigma?

Část autorů souhlasí (obvykle nabízí pravidla vědeckého přístupu), část (větší) nikoliv.

Náhledy na možnosti zkoumání politiky (produkci inferencí- výpovědí o světě- požadavek KKV na vědu) se podle nich liší v:

ontologii (předpokladech o existenci reálného a objektivního světa)

epistemologii (rozsahu možnosti získávat o tomto světě poznatky)

metodologii (způsobu, jakým jsou tyto poznatky získávány).

Pozitivismus

- alias (z 95%) naturalismus , behavioralismus. Jeho předpoklady:
- Existuje **reálný svět**, nezávislý na vědci, do kterého se vstupuje prostřednictvím myšlení
- Existují (v tomto světě) **pravidelnosti či vzorce**, které mohou být pozorovány (smysly) a popsány
- Vztahy mezi jednotlivými částmi tohoto světa mají **kauzální charakter**
- Tvrzení, vzniklá na základě těchto poznání, mohou být v budoucnosti **přezkušována** (existence přezkušovacích procedur)
- Je možné rozlišit mezi „**fakty**“ a „**hodnotami**“
- Věda se má soustředit na **obecné** na úkor jednotlivého-“**SOCIÁLNÍ ZÁKONY**“

Pozitivismus a kauzální argumenty (pozitivistická metodologie: nejstarší)

Pozitivismus a jeho přímí následovníci se snaží uvažovat o světě (a tedy i politice) prostřednictvím **proměnných a vztahů mezi nimi**.

Napodoboval přitom postupy přírodních věd (experimenty, matematické modely)

Proměnná je reprezentantem nějakého pojmu (konceptu), dá se slovně popsat a může nabývat nejrůznějších hodnot (nejčastěji, ale ne nezbytně, číselných).

Při ustavování vztahů mezi proměnnými se rozlišuje mezi **nezávislou** a **závislou** proměnnou (změna hodnoty nezávislé proměnné způsobí změnu závislé proměnné).

Podoby kauzálních argumentů

X způsobuje Y

Vyšší X způsobuje vyšší Y

Vyšší X způsobuje nižší Y

(X „nezávislá proměnná“

Y „závislá proměnná“)

Interpretativismus

- alias (z 95%) konstruktivismus. Základní předpoklady:
- Svět není poznatelný přímo, ale skrze reflexivního a inteligentního pozorovatele, „objektivní“ a „subjektivní“ je neoddělitelně propojeno.
- Zkoumá, jak vnímáme svět (není „jeden svět“, protože není „jedno vnímání“), jak ho „doplňujeme“ skrze toto vnímání, jak a jaké mu udělujeme významy.
- Snahou porozumění zkoumané události, případně jejímu pozorovateli, nesnaží se o kauzální vysvětlení, uznávají pluralitu interpretací
- V politologii vlivný směr pouze v některých tématech.

Konstruktivistická metodologie

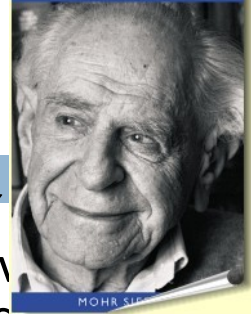
- Sběr dat a výstavba teorie probíhají často paralelně (tzv. **grounded theory**).
- Klíčovou proměnnou je **kontext** (snaha o porozumění, skepse o možnosti generalizace).

Realismus

- alias (z 95%) kritický realismus, transcendentalismus, někdy post-positivismus. Nejmladší. Má velmi podobnou ontologii (přesvědčení o charakteru světa) jako naturalismus, epistemologií (úvahou o možnostech poznání) se blíží konstruktivismu.
- Existuje reálný svět, nezávislý na naší zkušenosti (blíže naturalismu)
- Zároveň souhlasí s tím, že člověk je zachycen v pavučině významů, kterou si sám upletl a proniknout do reálného světa nemusí být jednoduché (blíže konstruktivismu)
- Úkolem vědy je odkrývat mechanismy reálného světa (blíže naturalismu)
- Tyto mechanismy nemusí vždy produkovat pravidelnosti, záleží na kontextu (stejně daleko konstruktivismu i naturalismu)
- „Dobrá věda“ by měla být řízena otázkami, nikoliv metodami (blíže konstruktivismu)

Realistická metodologie

- Podobá se pozitivistické, pracuje ovšem i s kontextem (menší důraz na univerzálnost generalizací).
- Přibližuje se přírodním vědám (experimenty, statistická metoda).

Nejvlivnější teorie vývoje vědy

- **K.R. Popper (Logika vědeckého poznání, 1959):** věda má kumulativní inkrementální charakter, vědecký pokrok se uskutečňuje prostřednictvím falzifikace „nesprávných“ teorií a přijímáním teorií, více se přibližujících k „vědecké pravdě“. Pravdivost ovšem nelze dokázat, pouze testovat.
- **T. S. Kuhn (Struktura vědeckých revolucí, 1962) :** radikálně zpochybnil předpoklad linearitu vědy. V každé periodě existují zažitá a vědeckou komunitou všeobecně akceptovaná způsoby myšlení a vědecké praxe (**paradigmata**), vědecký vývoj je kombinací „normálních“ období (věda se reprodukuje v rámci zažitých paradigmat) a revolučních období (původní paradigmata nahrazena novými, přičemž tento proces nutně nesouvisí s „vědeckou pravdou“).
- **P. Feyerabend (Rozprava proti metodě, 1975):** nejradikálnější. Základní argument jeho *Rozpravy vůči metodě*: "*Události, postupy a výsledky, které dělají vědy vědami, nemají žádnou společnou strukturu.*" **Neboli- ve vědecké praxi může být, z dobrých důvodů, kdykoli překročeno každé metodologické pravidlo. „Metodologický anarchismus“.** (Anarchismus podle něj napomáhá dosažení pokroku (s.33).

„Kvalitativní“ vs. „kvantitativní“ výzkum

Bývá takto popisován rozdíl mezi pozitivistickými („kvantitativními“) a konstruktivistickými („kvalitativními“) přístupy.

Není zcela přesné, pokud vztáhneme k technice práce s daty (ta se prolíná u obou směrů), má svou platnost, pokud ho vztahujeme k odlišné výzkumné logice („porozumivací“ konstruktivismus vs. „vysvětlovací“ pozitivismus). V POL 181 nebude dělení až na výjimky používáno.

Věda jako sociální aktivita

- Vědu jako sociální aktivitu zkoumá **sociologie a historie vědy**
- **Věda jako sociální aktivita zaznamenala exponenciální růst** (podpora politických autorit, soukromého sektoru, rozvoj komunikace, od 17. stol. Nadřazována od té doby v rámci euroamerické civilizace jiným formám poznání. První akademie věd založena v Neapoli kolem roku 1570. Některé z vynálezů a objevů vznikly na objednávku vykonavatelů politické autority či armády (radar, raketové motory, atomová bomba, internet), jiné reagovaly na poptávku soukromé sféry.
- **Strukturace vědeckého provozu** (periodizace, pravidla publikování, recenzní řízení, spojité a přetržité vědecké komunity)
- Proměna financování vědy
- Etické standardy vědy

Politologie v širším slova smyslu

- Kombinace národních tradic a mezinárodního ovlivňování
- **Příklad 1:** dělení na normativně-ontologický, kriticko-dialektický a analyticko-empirický přístup je „nejplatnější“ ve SRN, kde reflektovalo specifickou situaci a vývoj německé politologie po WW2
- **Příklad 2:** Koncept „státu“ využívá německá a francouzská politologie v domácí politice, americká spíše v mezinárodních vztazích (v domácí politice naopak koncept „brzd a rovnováh“).

Příklad 3: Metodologie a metody v politologii

U. von Alemann:

V politologii přichází metody často zkrátka.

*Toto Alemannovo tvrzení (podobně jako např. Berg-Schlosser, Stammen) reflektuje **specifickou situaci německé politologie**, nikoliv politologii jako celek. Odkazuje tak k úvodu přednášky a širšímu pojetí vědy jako kolektivní aktivity (v tomto případě německá politologická komunita). Americká problém reflektuje zcela opačně*

vs. Rebecca Morton

Politologie, jak se vyvinula, je buďto charakteristická množstvím teoretických předpokladů bez dat nebo sofistikovanými metodami bez teorie (americká situace)

Klíčové body přednášky

1. Pro to, jak politologii pojímat jako vědu, má klíčový význam, jestli se rozhodneme pro užší nebo širší vymezení vědy.
2. Všeobecněji akceptovanou odpověď na otázku, jak dělit směry v politologii, nalezneme pouze v případě, pokud pracujeme s **užším** pojetím vědy- pak lze rozlišit různé ontologické, epistemologické i metodologické pozice (z nichž tři základní, kombinující specifické ontologie, epistemologie a metodologie, jsou naturalismus, konstruktivismus a realismus)
3. Pokud pracujeme s **širokým** pojetím vědy (včetně vědecké komunity), je nutné brát do úvahy fakt, že politologie má silný národní rámec, způsobující, že se toto dělení stát od státu liší a odráží se v něm vývoj dané politologické komunity.

Etika v sociálních vědách

- Neexistují jednoznačná etická kritéria
- 2 tradice
- Striktní: Výzkumník se během výzkumu řídí předem definovanou sadou etických principů
- Volnější: Etické principy výzkumníka jsou flexibilní a mj. výsledkem reflexe situace, v níž mají být uplatněny.
- Některé etické problémy souvisí s „výrobou vědy“- tento koncept se etabloval v posledních několika desetiletích.

SOKALOVA (1996) a SCHÖNOVA (1998) AFÉRA, SCIGEN (2005)

- Fyzik Alan J. Sokal opublikoval v nerecenzovaném časopise Social text článek ***Transgressing the Boundaries: Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity.***
- Přimlouvá se v něm za k využití teorie kvantové gravitace za účelem vytvoření „**osvobozující vědy**“ a „**emancipační matematiky**“ jako základu pro vytvoření postmoderního politického projektu.
- Později napsal text „**Módní nesmysl. Zneužívání vědy intelektuály**“.
- 1998- **Schönova aféra**- publikování článků v recenzovaných časopisech se zfalšovanými daty
- 2005-**SciGen**- počítačový program, generující „vědecké texty“

Aféra LaCour (2015)

- **Science** publikovalo studii Michaela LaCoura (doktoranda z Kalifornie) a Donalda Greena (jednoho z nejvýznamnějších vědců v oblasti politického chování): ***When contact changes minds: An experiment on transmission of support for gay equality*** (<http://www.sciencemag.org/content/346/6215/1366>)
- Týkala se F2F přesvědčování, podle ní mělo větší efekt na změnu postoje, pokud přesvědčování prováděli lidé, kterých se kauza týkala (v tomto případě bylo téma manželství homosexuálů).
- Statisticy odhalili nenormální distribuci dat, postupně zesílilo podezření, že LaCour si data vymyslel (přesvědčování neproběhlo), Green se od článku distancoval.
- Podobné jako Schönova aféra (zfalšované měření)

Etické kodexy

- Neexistuje jeden všeobecně akceptovaný kodex, dokonce ani v národních kontextech.
- V USA: **IRB (Institutional Review Board)**
- Přehled etických kodexů:

<http://www.york.ac.uk/res/ref/kb.htm>

Etický kodex Respect (Evropská komise)

Jde o doporučení a manuál, ne o závazný dokument

Cíle:

UDRŽOVÁNÍ VĚDECKÝCH STANDARDŮ
ZÁKONNOST VÝZKUMU
PREVENCE NEGATIVNÍCH
SPOLEČENSKÝCH (INDIVIDUÁLNÍCH)
DOPADŮ

VĚDECKÉ STANDARDY

- FAKTICKÁ PŘESNOST
- POVINNOST REFLEKTOVAT PŘEDCHOZÍ VÝZKUM V DANÉ OBLASTI
- FORMULOVAT HYPOTÉZY TAK, ABY EXISTOVALA ŠANCE, ŽE BUDOU ZAMÍTNUTY
- VĚNOVAT POZORNOST METODOLOGII VÝZKUMU
- UVĚDOMOVAT SI LIMITY VÝZKUMU
- PŘEDEM DEKLAROVAT KONFLIKT ZÁJMŮ
- POSKYTOVAT ZADAVATELŮM VÝZKUMU OBJEKTIVNÍ INFORMACE O SVÉ KVALIFIKACI A PROFESNÍCH SKILLS
- KOMPLETNÍ A PRAVDIVÁ INTERPRETACE VÝSLEDKŮ
- ZAJIŠTĚNÍ PUBLIKACE VÝSLEDKŮ
- DŮSTOJNÁ POZICE MÉNĚ KVALIFIKOVANÝCH ČLENŮ VĚDECKÉHO TÝMU
- DODŽOVÁNÍ SMLUV SE ZADAVATELI, ZVEŘEJNIT ZDROJ FINANCOVÁNÍ V KAŽDÉM VÝSTUPU Z VÝZKUMU

ZÁKONNOST

- **NAKLÁDÁNÍ S OSOBNÍMI DATY** (důležité pro mezinárodní výzkumy)
- SBĚR DAT VÝHRADNĚ PRO ÚČELY, KTERÉ JSOU EXPLICITNĚ SPECIFIKOVÁNY
- REALIABILNÍ, AKTUÁLNÍ DATA
- RESPEKTOVÁNÍ ANONYMITY A SOUKROMÍ RESPONDETŮ
- **DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ:** OCHRANA AUTORSKÝCH PRÁV, VČETNĚ ELEKTRONICKÝCH DATABÁZÍ, SOUHLAS S VYUŽITÍM CIZÍCH VÝSLEDKŮ VÝZKUMU, ŽAMĚSTNANECKÉ SMLOUVY A DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ

PREVENCE NEGATIVNÍCH DOPADŮ

- DOBROVOLNOST VÝZKUMU, „INFORMOVANÝ SOUHLAS“ ZKOUMANÝCH
- ZVLÁŠTNÍ PRAVIDLA PRO DĚTI, SENIORY, MENTÁLNĚ POSTIŽENÉ
- ZKOUMANÍ NEBUDOU VYSTAVENI ZHORŠENÝM PODMÍNKÁM
- VÝZKUM NEDISKRIMINUJE PODLE RASY, ETNIKA, POHLAVÍ, NÁBOŽENSTVÍ ATD.
- PREVENCE NEGATIVNÍCH DOPADŮ VŮČI MLADŠÍM ČLENŮM ŘEŠITELSKÉHO TÝMU